

MURROS MUMMOUDEN MALLISSA – TODELLA UPEETA?

PETTERI VÄRTÖ

Eletään vuotta 2020. Kaksi vanhaa naista juo viinaa, polttaa pilveä ja pistää itseensä kaikki käsiinsä saamat mömmöt. Sen lisäksi toinen pistää koipiensa väliin kaikki kiinni saamansa sällit sekä paremman puutteessa koiran kylmän kuononkin. Groteskia ja ylilyövän irvokasta? Vai pittoreskia ja totaalisen taivaallista? Ainakin elävä studioyleisö samoin kuin sohvilla TV-ruutua tuijottava kotiyleisökin repeää riemusta. Mutta mille nauramme, kun nauramme kahdelle naiselle, jotka tekokynsillään takertuvat nuorekkuuteen ja jotka rakentavat itsestään kuvaa trendikkäinä tyyli-taitureina? Mistä kumpuaa se viettelevä imu, joka saa meidät seuraamaan korkokenkien kopinaa ja kulumista, niloneiden nitinää, tabujen nappaamista tai cocktailien ja kundien kumoamista? Mistä on kyse brittiläisessä TV-sarjassa *Todella upeeta* (Absolutely fabulous)?

Ennen yhden vastausnäkökulman esittämistä lyhyt historiikki ja synopsis, ikään kuin opintojen äitinä. *Todella upeeta* nousi nopeasti yhdeksi 1990-luvun kulttisarjoista; sen ensimmäiset jaksot valmistuivat 1992 ja olivat niin suosittuja, että BBC tuotti lisäjaksoja myös vuosien 1993, 1994 ja 1995 näytäntökausille. Kaiken kaikkiaan sarjaan valmistui 18 puolen tunnin jaksoa. Suomessa TV 1 esitti kaikki sarjan jaksot vuoden 1995 tammikuun ja kesäkuun välisenä aikana, ja sarjan saavuttaman suosion seurauksena niitä on tullut uusintoina vuoden 1996 kesäkuusta aina marraskuun alkuun asti.

Mistä sarja sitten kertoo? *Todella upeeta* kuvaa menestyvän PR-naisen Edina Monsuunin jokapäiväistä elämää, josta arki on aika kaukana. Edina on parikymppisen Saffy-tyt-

tären (ja vähän vanhemman Serge-pojan) äiti, ja hänen oma äitinsä käytännöllisesti katsoen asuu hänen luonaan. Tämä on se arki. Sen aiheuttamasta alituisesta stressistä Edina ottaa jatkuvaa etäisyyttä ystävättärensä Patsy Stonen kanssa: naiset bailaavat, järjestelevät kuvauksia ja matkustelevat sekä shoppailevat nauttimalla samanaikaisesti tajuttomia määriä tajuntaa modifioivia kemikaaleja. Samalla tavalla kuin menestyvä Edina on Patsykin keskellä kaikkea absoluuttisen fantsua ja iki-ihanaa. Hän on entinen malli ja nykyinen muotilehden toimituspäällikkö, jonka tarvitsee vain napsauttaa sormiaan ja minin mitta on katkolla. Sarjan ideana on repiä kaikki irti näiden kahden naisen elämäntavasta ja heidän maailmastaan. Siitä, millaisista paloista tuon maailman mosaiikki muodostuu, antaa assosiaation tieto siitä, että Edinalla ja Patsylla on, nyt 1990-luvun puolivälissä, menneisyys niin 1960-, 1970- kuin 1980-luvultakin.

Lukemiseni lähtökohtana ja analyysini alkusysäyksenä on *Todella upeeta* -sarjan – tois- taiseksi – viimeisen jakson lyhyt epilogi, joka tarjosi fantasian tulevaisuudesta: mitä Edinalle ja Patsylle kuuluu seuraavalla vuositu- hannella, miten he ja heidän maailmansa ma- kaavat, kun Edina on isoäiti ja Patsykin isoäi- ti-ikäinen. Esitän Edinan ja Patsyn suurten ikäluokkien jäsenenä, jolloin fantasia heidän tulevaisuudestaan representoi fantasiaa – tai utopiaa? – koko sukupolven tulevaisuudesta. Tarkastelun kohteeksi asettuu siis se tulevai- suus, joka saattaa toteutua, kun suuret ikäluo- kat vanhenevat, kun ”sex and drugs and rock’n roll” -sukupolven edustajat astuvat arvokkaaseen vanhuuteen. Vaikka lähdän liik-

keelle tulevaisuusfantasiasta, niin käärin tulkittavien tyylietietoisien naisten neljän näyttökauden aikana rullaaman persialaisen maton auki tietoisena kaikista sitä edeltäneistä tapahtumista ja edellytän samaa tietoisuutta myös lukijalta. Ristipistot, jotka otan kudoksesta esiin, koskettelevat uudenlaista näkemystä mummon mallista. Pohdin myös, mitä Edinan ja Patsyn alkoholin ja muiden tajuntaa laajentavien kemiallisten kamojen kerskakulutus ilmentää heidän elämäntavastaan. Kaiken kukkuraksi kurkistan kuvaruudun groteskin pinnan alle ja tuijotan tuokion sarjan toteutustapaa.¹

SEESTYNEISTÄ SENJOISTA SEISMISIIN
SEIRENEIHIIN

”Kaikki viisaus, se on vanhoos naisis”, toteaa kuolemaa tekevä isoäiti elokuvassa *Pohjanmaa* (1988). Samaa todistaa iso osa ihmisten arkikokemuksesta; isoäitejä ja muita mummoikäisiä pidetään elämän ja sen saatossa kumuloituneiden kokemusten kypsyttiminä, jonkinlaisina elämäntiedon tai -viisauden puun pulleina rypäleinä. Ja niinhän sen tulee ollakin, ainakin siinä funktionalistisessa mummouden roolimallissa, joka liittyy perinteiseen elämänkaari-ideaan ja perinteisen elämän kaareen. Tähän ajatteluun ankkuroituu se normatiivinen näkemys, että elämä kulkee ennalta säädetyn ja jatkuvasti säädeltävän institutionaalisen järjestelmän pitkospuiv-

¹Edinan ja Patsyn kytkeminen suuriin ikäluokkiin samoin kuin heidän menneisyytensä edellisiltä vuosikymmeniltä mahdollistaisi toki monia muitakin tulkinta-avaruuksia kuin tässä esitettävän. Ensimmäisinä tulevat mieleen suuret ikäluokat ns. vapaan kasvatuksen ideologian versoina tai ”uhreina” ja sen ilmeneminen sukupolven omassa kasvatuskäytöksissä (ks. esim. Hoikkala 1993). Edinan ja Patsyn elämäntapa antaisi avaimet tutkailla myös ikäluokan kulutus-mentaliteettia laajemminkin kuin sukupolven nimessä esiintyvien substansiivien tiimoilta, pursuavathan niin Edinan kuin Patsynkin koti, työpaikka ja vapaa-aika design-tuotteita.

ta pitkin. Jokainen yksilö tietää etukäteen, mitä häneltä odotetaan minkäkin ikäisenä, ja ennen kaikkea, mitä hän saa tehdä minkäkin ikäisenä. Ikä on automaatti, jonka avulla tuotetaan sosiaalisia elämänvaihekatgorioita: kun kerrot ikäsi, arvotat itsesi ja annat toisille avaimet itseesi (ks. Hoikkala 1993, 16–19).² Mummoudesta tai mummo-ikäisten kronologisesta iästä kirjoitettuna tämä ”institutionaalinen käsikirjoitus” (termi Hoikkalan) kuuluisi kaikesti seuraavasti: huokuu hellyyttä ja hyvyttä ja myös mansikkamaidon makeutta. Lapsiaan tukeva, tukeva kasvatuskonsultti, jonka kaapit ovat pullollaan pullaa pilttien poskeen pisteltäväksi. Kuuntelee aina aamuhartauden ja keittää lopun päivää hilloja ja mehuja. Kutoo minkä kerkeää, minkä puikoista lähtee. Edina ja Patsy?

Kun tätä, kenties hiukan karrikoitua kuvaa, yrittää ujuttaa osaksi sitä mummon maailmaa, jossa Edina ja Patsy elävät, huomaa vakan valinneen toisenlaisen kannen. He elävät oman elämänkaarensa loppua, mutta eivät aloilleen asettuneina tai asetettuina saati seestyneinä, kuten edellä hahmottelemani stereotypia vaatisi. Seesteisyyden sijaan Edina ja Patsy viettävät viimeisiä päiviään kirjaimellisesti, kuin viimeistä päivää. Heidän tapansa toteuttaa ja tuottaa mummolasta kaaos rauhallisuuden meren sijaan osoittaa, kuinka ongelmalliseksi traditionaalinen isoäitiys on tullut. Se huomauttaa, että tradition mallittama mummouden moraalinen ja normatiivinen sisältö on lopulta liian ahdas liian monelle, niin suppea, että kureliivit tai tukisukkahousutkaan eivät enää auta siihen sovittautumisessa. Todennäköisesti tämä ruumiin ja hengen ahdistus vain lisääntyisi, jos mummoille

²Tommi Hoikkala tarkastelee elämänsä kulkurakennelmassaan lapsuutta ja nuoruutta. En näe estettä sen siirtämisessä sellaisenaan koskettamaan myös elämänradan toista ääripäätä. Yhtä itsestään selvänä kuin pidetään lasten ja nuorten kasvatus- ja koulutusinstituution ”avustuksella” tapahtuvaa aikuistumista sekä sieltä säilytettäviä odotuksia näiden tulevaisuudelle, voi pitää myös mummoikään liitettyjä odotusarvoja.

sallitut ”paheet” edelleen rajattaisiin bingoon tai kenties muutamaan turpeilla nilkoilla pyöräytettyyn päivätanssiin.

Tähän rakoon Edina ja Patsy siis päänsä pistävät ehdottamalla, että enää ei ole olemassa yhtä ja ainoaa oikeaa mummon mallia tai tapaa viettää elämänsä ehtoo, vaikka sellaisesta kynsin ja tekohampain kiinni pidettäisiinkin. He ottavat esimerkillään osaa siihen keskusteluun, joka toteaa yksilöiden maailman ja identiteetin muotoutuvan monimutkaisissa ja monimuotoisissa vuorovaikutusprosesseissa ja joka avartaa ahdasmielistä funktionalismia, oikeastaan määrittelee uudelleen mummouden funktion. Mummoudenkin institutionaalisen perustan täytyy murentua ja rakentua uudelleen, kun kerran kaikki instituutiot muuttuvat epätodellisiksi ja epävakaisiksi (vrt. Beck 1995, 31). Toisin sanoen Edinan ja Patsyn representoima asenne elämään määrittelee vanhenevan ja rapistuvan kuoleman odotushuoneen elämää pulppuavaksi ja ilman tahdistajaakin sykkiväksi tunnetilaksi, jossa yksilö vielä kykenee toteuttamaan toiveitaan, haluaa *elää* elämäänsä.³ Toilailuissa tulee tuotetuksi ja toteutetuksi elämänjangan uudelleenjärjestely, joka hämärtää nuoruuden määrittymisen ainoaksi ajaksi ja paikaksi, joka oikeuttaa elämyksellisyyden ja elämysten keräämisen elämöimällä. Edina ja Patsy manifestoivat nuoruuden ja nuorekkuuden olevan pikemminkin tiloja mielessä, pääkallopaikkoja, joihin kaikilla on jokamiehen oikeudet. He sekoittavat seisoneesta sumpista seismisen seerumin, joka kulautetaan kurkkuun – niin, Pohjanmaan kautta.

Mikä sitten on mahdollistanut murroksen ja mummouden muumio-mielikuvan muuttumisen? Se, mikä on koetellut länsimaita kollektiivisten tai ryhmäspesifisten merkitysten murenemisena niin sanotussa yksilöllistymis-

prosessissa (ks. Beck 1995, 19).⁴ Mitä tapahtuu, kun mummojen ryhmälle määritelty ja siinä identifioituvat merkityslähteet menettävät tehonsa? Se menneeseen kuuluva ikäsegregaation käsite, jonka mukaan jokainen ikäryhmittymä viettää aikansa ja toteuttaa vapaa-ajanharrasteensa samanikäisten omissa instituutioissa, hajoaa. Enää yksilöillä ei tarvitse olla pelkkiä ikäryhmään identifioituvia kokemuksia, eri-ikäisten todellisuuden ei tarvitse olla erilainen (toki se *saa* olla sitä edelleenkin). Yksisilmäisellä elämänjangan väli-merkkeihin tuijottelulla tuotettu yksiselitteisyys siis katoaa ja yhteiskunnallinen ikäsidos veltostuu. Yksilöillä on normatiivinen oikeus tehdä eri asioita samanikäisinä ja samoja asioita eri-ikäisinä, yksilöitä rajoittavat rajapyykit rapautuvat (ks. Hoikkala 1989, 89 & 1991, 286; ks. myös Tolvanen 1996, 7). Ikä voi edelleenkin olla automaatti, ainakin se lisääntyy automaattisesti, mutta yksilöllisyyden aikakaudella se ei enää kiedo yksilöitä kronologiansa kahleisiin.

Ulrich Beck (1995) käy yksilöllistymiskeskustelua yhteiskunnan makrotasolla. Hän liittää individualisaatioon kuuluvan vanhojen normatiivisten ja yksilöä sitovien elämäntapojen rikkomisen ja uudelleen rakentamisen koskemaan niitä historiallisia hetkiä, jotka länsimaissa tarkoittivat teollisen palkkatyöyhteiskunnan alasajoa ja hyvinvointivaltion kehittymistä (ks. Beck 1995, 27). Koska oma analyysini kulkee kuitenkin mikrotasolla ja liittyy yksilöihin yhteiskunnallisina toimijoina, teen eron Beckin rakenneanalyysiin ja liitän yksilöllistymiskehityksen suuriin ikäluokkiin sekä hippi-liikkeeseen ja -ideologiaan yhtenä kyseisen ikäkohortin kollektiivisena ilmenemismuotona. Välimatkanottoni ei liene järisyttävä; puhutaanpa sitten teollisen palkkatyöyhteiskunnan muutoksesta, hyvin-

³Populaarikulttuurin tuottamina toisenlaisina mummoina Edina ja Patsy eivät enää ole yksin. *Vaarallisen tehtävän* (1996) yhdessä keskeisessä roolissa on Max, jo viidenkymmen villityksen ohittanut kultivoitunut leidi ja kansainvälinen asekauppias.

⁴Ei tietenkään ole kovin omaperäistä eikä ainaakaan yksilöllistä kytkä Edinaa ja Patsya individualisaation jälkimoderneiksi mannekiineiksi. Joku voisi jopa asettaa kyseenalaiseksi yksilö-käsitteen liittäminen heihin, esitetäänhän heidät suorastaan symbioottisen riippuvaisina toisistaan.

vointivaltion kehityspiikistä tai hippi-voimista, liikutaan 1960-luvun konteksteissa ja ku-teissa. Ja tällöin puhutaan myös tietynlaisesta elämäntavasta.

ADDIKTIO, RUTIINI, SIMULAATIO; ADDIKTIO ...

J. P. Roos (1989, 9, 12) määrittelee ”elämän-tavan” tarkoittavan niitä säännönmukaisia, yksilölle itselleen merkityksellisiä toimintoja ja valintoja, jotka täyttävät yksilön jokapäi-väisen elämän. Tällaisena se on jonkinlainen ominaisuuksien kasautuma, järjestelmällinen kokonaisuus, jonka vastakohtana vaanii jär-jestymätön tai ristiriitainen elämä.⁵ Elämän-tapa muodostuu yksilön elämänsä aikana vähitellen sisäistyistä valinnoista, jotka ovat sekä toistuvia että uusiutuvia, ja samalla hi-taasti muuttuvia. Niissä ruumiillistuu se habi-tus, joka yksilöön liittyy. Vaikka elämäntapa on yksilöllinen ja henkilökohtainen määre, siihen kuuluu myös ryhmäkohtaisuus, joka kytkee jonkin elämäntavan johonkin sukupol-veen, luokkaan, alakulttuuriryhmään jne.

Kun kytken ”elämäntavan” määritelmän, hippi-liikkeen yhteiskunnallisena radikalis-mina ja muutosvoimana sekä Edinan ja Pat-syn representaatioina mummoiksi ikäänty-neistä rockin, ruohon ja rakkauden -sukupol-ven naisista, saan esille sen paradoksaalisen päätelmän, että mummouden instituution murroskehitys ja muutos seuraavat nuoriso-kulttuurin syntymistä tai ”keksimistä” ja ke-hittymistä. Paradoksi on kuitenkin pelkkää pilveä. Miksi ne, jotka ovat tottuneet huudat-tamaan buustereistaan Beatlesia, diggaamaan Doorsia tai Dylania, heilumaan Hendrixin rifei-ssä tai rakastamaan Rollareita, yhtäkkiä

hullaantuisivat humpasta tai törmäisivät Tangomarkkinoille?⁶ Edina ja Patsy esittä-vät, että elämäntavan tai maun ei tarvitse muuttua iän lisääntyessä, mummon ei pidä pakottaautua bingoamaan vaan bailaamaan, jos jalkaa kerran vääntää twist reumatismin sijaan. He elävät TV-elämäänsä niille, jotka eivät nappaa nitroja vaan toisenlaisia tabuja, jotka hotkivat cocktaileja eivätkä hotaa. Toi-sin sanoen Edinan ja Patsyn valinnat ilmentä-vät, että eri-ikäiset yksilöt voivat tehdä ja ko-kea samoja asioita, ettei kenelläkään ole mo-nopolia tai patenttia elämiseen tai toisten elä-mään. Ja tämä poikkeaa siitä vanhasta ja ikä-vystyttävästä ikääntyvän naiseuden normatiivisesta representaatiosta tai stereotyyppistä, enemmän kuin edukseen – *times they're a-changing?*

Jos Edina ja Patsy kuuluvat sukupolveen, jonka ideologiaa ilmentää yksilöllisyys, jos heidän edustamansa ikäluokka on harpannut modernisaatiossaan aikaisempia ikäkohortte-ja pitemmälle ja jos he eivät enää sen seu-rauksena ole kiinni hahtaassa elämänsäkaari-ajattelussa, niin missä he ovat kiinni? Mihin Edina ja Patsy sitoutuvat tilanteessa, jossa he eivät enää ole uskollisia traditionaaliselle mummon mallille ja jossa kyseinen malli ei enää ole pakonomainen tai perinteisiin puris-tettu? Koska individualisaatio merkitsee van-hojen kehysten kumoutumisen eli institutio-naalisten varmuuksien vapisemisen lisäksi uutta tapaa elää ja järjestää elämänsä, se mer-kitsee yksilöille myös pakkoa löytää ja keksiä uusia varmuuksia itselleen (ks. Beck 1995, 28). Edina ja Patsy saavuttavat tämän var-muuden ja sen mukana tulevan turvallisuus-tunteen (tai illuusion siitä) jatkamalla omaksumaansa elämäntapaa. Siis elämänta-

⁵Joku voisi huomauttaa, että Edinan ja Patsyn elä-mäntapa on kaikessa kaaoksellisuudessaan pelk-kää järjestäytymättömyyttä ja ristiriitaa, toisin sa-noen tavaton elämäntapa. Heidän kaoottisessa ta-vassaan elää ja rakentaa oma kokemusmaailmansa on kuitenkin jatkuvaa ja järjestäytyntä syste-maattisuutta, joskin todennäköisesti tiedostama-tonta ja sellaisena (näennäisesti) ambivalenttia.

⁶Tämä toivottavasti valaisee myös analyysini kyt-kemistä yksilöllistymiskeskusteluun: toki iso osa 1960-luvun nuorista viihtyi silloin ja viihtyy edel-leenkin valssin vauhdissa tai rumban rytmeissä, jotka poikkeavat rockista niin tahtilajiltaan kuin ideologialtaan. Mutta siitähän hippi-liikkeen ideologiassa puhtaimmillaan ja parhaimmillaan on kyse: kaikki kukat kukkivat, myös mummoissä.

paa, joka, paradoksaalista kyllä, rikkoi ja rikoo käsityksen kollektiivisesta elämäntavasta ja jonka rutiinit ovat Edinan ja Patsyn sunnuntaikirkko. Enemmän kuin kamasta, kirkaasta tai kolleista Edina ja Patsy ovat riippuvaisia elämäntavastaan.

Kaikilla on omat rutiininsa. Woodstock-vanhuksille niitä ovat paikoilleen pysähtymisen välttäminen, alituinen aktiivisuus sekä addiktiot sukupolvelle nimen antaneisiin aktiviteetteihin. Se saattaa tietenkin näyttää kamalalta kohkaamiselta, mutta enemmän se kuitenkin on elämäntavan ”tune in, turn off, drop out” -ideologiaan sitoutunutta ikävystymisen eikä ikääntymisen pelkoa – vierivät kievet eivät sammaloidu. Tässä ajattelussa arvokas mummous saavutetaan toisin kuin vain vanhuuden lepoon lysähtämällä. Edinalle ja Patsylle se tarkoittaa votkasamppisten virtaamista, siis ”stolibolien” siemilua sekä kokaiinin kolahtamista ja ikuista ilakointia. Eks-taasin etsimistä, marihuanan maistelua ja kundien kaatamista. Se voisi tarkoittaa menneen ja kadotetun nuoruuden alit(aj)uista etsimistä elämäntavan sietämättömällä simuloimisella. Tai rock’n roll -elämäntavan rutiiniruljanssissa representoituvaa nuoruuden nostalgisoitua kaipausta ja jopa dementtistä paluuta siihen. Toisille, kenties Kaustisen kävijöille, se tarkoittaa jotakin aivan muuta, mutta tarkoittipa se mitä tahansa, samalla se tarkoittaa tottumista ja rutiineja.

Kun puhutaan totutuista tavoista tai rutiineista, tullaan taas, tällä kertaa tosin toista reittiä, lähelle tradition käsitettä. Anthony Giddensin (1995, 140) mukaan länsimaisissa moderneissa yhteiskunnissa nykyisin vallitseva ”jälkitraditionaalinen järjestys” ei johda traditioiden täydelliseen katoamiseen, vaan saa ne pikemminkin kukoistamaan, ainakin joissakin suhteissa tai konteksteissa. Tapa, jolla tulkitsemme Edinan ja Patsyn yksilöllistymis-sukupolven ikoneiksi, osoittaa, että jälkitraditionaalinen individualisaatio ei murskaa traditioita, vaan kastelee niidenkin taimet monimuotoiseksi kukkamereksi. Mutta, ei vapautta ilman valituksia ja vaikeuksia. Kuvaa-

maani impressionistiseen kukkaketoon sisältyy myös tarkasteltavan tradition tragedia. Useat hippie-ajan airueet tukehtuivat, osa kirjaimellisestikin, jo tuolloin omaan elämäntapaansa, ja eletty elämä on jättänyt ainutkertaist ja korjaamattomat jälkensä myös muihin aikalaisiin.⁷ Ja, jos ja kun omaksuttu elämäntapa säilyttää otteensa, saa Eija Tolvasen (1996) artikkelinsa nimessä esittämä kysymys myöntävän eikä valitettavasti välttämättä myönteisen vastauksen. Varsinkin kun tarkasteltavan ikäluokan muuttuminen 1900-luvun alussa syntyneistä toisen maailmansodan melskeissä tai jälkipuolneissa siitettyihin lisäävät sekä suopeampaa suhtautumista alkoholin käyttöön että itse käyttöä.

PIENI VIILTO GROTESKIN PINTAAN – VAI VIIMEISET NAURUT?

Muutokset tapahtuvat hitaasti ja suurimmaksi osaksi lähes huomaamatta. Se lyhyehkö ikääntymisen ja mummouden tarkastelu, jonka edellä liitin erinäisten yhteiskuntateoreettikkojen keskusteluihin ja muotoiluihin, olisi varmasti usean ”oikean ikäisen” naisen mielestä selviö ilman sosiologista sekaantumista: esimerkiksi Aira, Lenita tai Sanelma ovat jo pitkään valaisseet toisenlaisia latuja. Uskallan silti väittää, että esittämäni traditionaalinen stereotyyppi kaikkine välttämättömine normatiivisuuksineen on edelleenkin

⁷Näitä 1960- ja 1970-luvulla huumeista elämää viettäneitä päitä putoilee jatkuvasti, yhtenä lähiesimerkkinä vaikkapa Grateful Deadin Jerry Garcia. Tämän ei ole tarkoitus olla moralisoiva väliosoitto, vaan raadollisten realiteettien toteamista. Ks. esim. HS 30.9.1996, A5: ”Viinakuolemat lisääntyneet rajusti. Alkoholi vei viime vuonna hengen yhtä usein kuin liikenne.”

⁸Tämän vallitsevuuden toteamiseksi voi esimerkiksi avata radion joltakin valtakunnalliselta kanavalta: vain nuorten kanavaksi itsensä selkeästi profiloiva Radiomafia soittaa ”rockin, ruohon ja rakkauden” musiikkia, toisten tarjonta tyypistyy turhan usein tyylipuhtaaseen tanssimusiikkiin tai muihin iskelmiin.

vallitseva⁸: tietenkin kaikki haluavat isoäidin olevan se maailman parasta pullaa paistava ja makoista mustikkapiirakkaa leipova mumme-
li, josta hehkuu kotilieden lämpö ja tulee veh-
näsen tuoksu. Tämä tiedostettu tai tiedosta-
maton mummon mallin psyykkinen perusta
on luonteeltaan affektiivinen ja jokainen voi
havaita, kuinka syviä emotionaalisia sitou-
muksia siihen sisältyy. Mallin moraaliluonne
tarjoaa totaalisen ontologisen turvallisuuden-
tunteen itsensä siihen liittäville ja juuri siinä
piilee sen pysyvyys (ks. Giddens 1995, 95),
jos ei enää ainoana oikeana, niin ainakin pat-
jan alla tai sukassa säästettynä ja edelleen
harkinnan arvoisena valintana vanhuuden var-
ralle.

Kun Edina ja Patsy sekä muut heidän elä-
mäntapansa valinneet yksilöt olemassaolol-
laan ja toiminnallaan vetäytyvät vanhoista
vankiloista, he joutuvat edelleen kommuni-
koimaan vanhojen muotojen ja instituutioiden
määrittämien rajojen sisällä sekä noudatta-
maan niiden sääntöjä. Samalla kyseinen ve-
täytyminen on onneksi myös uusiin toiminnan
ja identiteetin rakosiin siirtymistä, uusien
identiteettien määrittelyä (vrt. Beck 1995,
36–37). Vaikka populaarikulttuuri jonkinlai-
sena yhteiskunnallisen kehityksen tai todelli-
suuden barometrinä liian usein ennustaakin
vain eilistä säätä, se kykenee joskus tarjoa-
maan myös mielihyvän ja vapauden tunteita,
jotka ovat ajassa kiinni sosiaalisesti tilattuina.
Ja pilvessä pyyhältävät tai tukkihupalassa
toikkaroivat Edina ja Patsy ovat yksi niistä
terapeuttisista tuulista, jotka lähettävät uudet
aallot kuluttamaan vanhoja rantoja.

Samanaikaisesti kaupallinen viihde joutuu
kuitenkin tyydyttämään monia muitakin ma-
kuja ollakseen kaupallista tai tyydyttääkseen
itsensä. Mitä pukea mummon päälle? Miksi
Edinan ja Patsyn mummokuva on rakennettu
grogeista groteskiksi? *Todella upeeta* -sarjan
henkilögalleria tarjoaa jokaiselle jotakin niis-
sä viidessä naishahmossa, jotka sen keskiöön
kuuluvat.⁹ Kukin katsoja kykenee toisaalta

samastumaan keneen tahansa ja toisaalta
nauramaan kenelle tahansa, sekä samalla it-
selleen. Toisin sanoen tarjottimella on saman-
aikaisesti vapautus vanhasta painolastista
sekä vakuutus oman valinnan oikeellisuudes-
ta ja oikeutuksesta, oli tuo valinta mikä tahan-
sa milloin tahansa. Kun kaikki representaati-
ot tuodaan esille ylilyövästi ja suorastaan
päällekävyn irvokkaasti, ollaan taatusti tur-
vallisilla vesillä traditioiden rajojen rikkomis-
sissa tai uusien urien aukomisissa (vrt. Nykyri
1996, 96). Miksi? Niissä kiteytyvä uhkakuva
on hersyvyytensä vuoksi hauraimmillaan, ja
sellaisina nämä ”heikot” naiseuden erilaisiin
sosiaalisiin identiteetteihin kytkeytyvät esi-
tykset eivät muodosta ”vakavasti” otettavaa
vaaraa.

Mutta nauru kertoo kuitenkin paljon muus-
takin ja toimii toisellakin tavalla; sen ei vält-
tämättä tarvitse vahvistaa vallitsevia oloja.
Edinan ja Patsyn naurussa kaikuu historiaan
– toivottavasti – maatuvan mummouden mal-
lin sosiokulttuurisen järjestyksen sekä sen
(dys?)funktionalististen normien vastustami-
nen. Edinan ja Patsyn ilmentämä satiirinen ja
systemaattinen epäjohtonmukaisuus ja irra-
tionaalisuus hylkäävät hahmotellut harmoni-
at ja hierarkiat ja rikkovat rajoittavat riitit.
Edina ja Patsy jättävät tunnustamatta ahtaat
arvot ja vievät niiltä arvovallan humputtele-
malla ne huonoiksi huudoiksi. Heidän ”haha-
tuksensa” huomauttaa muistakin mahdolli-
suuksista (vrt. Lehtonen 1995, 149). Sen täh-
den Edinan ja Patsyn naurussa ja heille nau-
ramisessa on myös vakavia viitteitä muutok-
sesta. Eikös se ollut Sigmund Freud, joka
mainitsi meidän olevan vakavimmillamme
juuri vitsiä kertoessamme?

⁹Koska esitykseni on jo aiemmin edellyttänyt luki-
jalta sarjan tematiikan ja tapahtumien tuntemusta,
en tässäkään erittele hahmoja niiden mainitsemis-
ta tarkemmin: Edina, Patsy, Saffy, Edinan äiti sekä
sihteeri. Jokainen näistä naisista kantaa muka-
naan useita eri tulkintoja, kuten kulttuurituotteet
yleensäkin.

KIRJALLISUUS

Beck, Ulrich: Poliitiikan uudelleen keksiminen: Kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa: Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Suomentanut Leevi Lehto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 1995

Giddens, Anthony: Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa: Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Suomentanut Leevi Lehto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 1995

Hoikkala, Tommi: Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Helsinki: Painokaari Oy, 1989

Hoikkala, Tommi: Aikuisten piirileikki lasten ja nuorten ympärillä. Teoksessa: Hoikkala, Tommi (toim.): Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorista ja

nuoruudesta. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab, 1991

Hoikkala, Tommi: Katoaako kasvatus, himmeäkö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 1993

Lehtonen, Mikko: Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Tampere: Tammer-paino Oy, 1995

Nykyri, Tuija: Naisen humalan hurma ja kauhu. Alkoholipolitiikka 61 (1996): 2, 90–98

Roos, J. P.: Liikunta ja elämäntapa. Nautintoa vai itsekuria. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 14. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskeskus, 1989

Tolvanen, Eija: Kustuuko mummokuva? Alkoholipolitiikka 61 (1996): 1, 3–8.